

Sultanat Oman – okus datljev in vonj kadila

//Slavko Polak

Površina: 309.500 km²
 Dolžina obale: 1700 km
 Število prebivalcev: 2,1 milijona, od tega 0,5 milijona sezonskih delavcev
 Najvišja točka: Jabal Shams v gorovju Jabel Akhdar (zeleno gorovje), 2980 m
 Število ugotovljenih vrst ptic: 492 (+28 tujerodnih ubežnic)
 Število gnezdičk: 230
 Število IBA-jev: 33 (23 % ozemlja države)

Seznam vrst ptic: Oman Bird List, Edition 6, Oman Bird Records Committee (OBRC)
 Dodatne informacije: www.birdsoman.com

Zanimive ptice:

Čadasti galeb (*Larus hemprichii*), arabska kotorna (*Alectoris melanocephala*), zeleni golob (*Treron waalia*), beloprsta mala kukavica (*Chrysococcyx caprius*), sivoglavi gozdomec (*Halcyon leucocephala*), afriški rajski muhar (*Terpsiphone viridis*), Rüppellov tkalec (*Ploceus galbula*), jemenski grilček (*Serinus menachensis*)

Zanimive živali:

Arabski leopard (*Panthera pardus nimr*), arabski volk (*Canis lupus arabs*), medarski jazbec (*Melivora capensis pumilo*), puščavski ris ali karakal (*Caracal caracal schmitzi*), progasta hijena (*Hyaena hyaena sultana*), arabski oriks (*Oryx leucorpx*), arabski tahr (*Hemitragus jaiakari*), nubijski kozorog (*Capra ibex nubiana*), navadna gazela (*Gazella gazella arabica*), golšasta gazela (*Gazella subgutturosa*), pečinolazec (*Procapra capensis jayakari*), arabski kameleon (*Chamaeleo arabicus*), arabska kobra (*Naja haje arabica*)

Zanimive rastline:

Drevo kadila (*Boswellia sacra*), baobab (*Adansonia digitata*)

Viri ogrožanja:

Pretirana paša kamel, koz in goveda v izsušenih okoljih, 3,5 % naraščanje prebivalstva, pozidava obal zaradi razvijajočega se turizma, velika nevarnost izlitja nafte ob obalah Arabskega morja

Za jug Arabskega polotoka, ki si ga na jugozahodu delita Republika Jemen in na severovzhodu Sultanat Oman, je značilna razgibana gorata pokrajina. To območje je bilo že v antiki znano kot »Arabia felix« - neznana, bogata in nedostopna dežela izjemnega bogastva, ki je imela monopol nad trgovino z miro in kadilom, takrat vrednim teže suhega zlata. Kadilo, ki ga še danes uporabljajo vse religije sveta, je smola »luban« drevesa vrste *Boswellia sacra*, ki raste samo tu. Menda so tudi omanski datlji najslajši na svetu. Vonj kadila, medeni datlji in gostoljubnost domačinov nas v Omanu spremljajo vsepovsod.

Do leta 1970, ko je bil Oman pod absolutno vladavino izredno konzervativnega sultana Saïda bin Taimura, je bila ta dežela ena najbolj zaprtih, zaostalih in neznanih območij sveta. Sultanatu Oman pripada tudi enklava polotok Musandam, ki zapira zaradi zalivske nafte strateško Hormuško ožino – vhod v Perzijski zaliv. Ker se je stari sultan spogledoval s Sovjeti, so Angleži pripravili nekrvav državni prevrat. Sultansko mesto je zavzel njegov edini sin Quaboos, takrat diplomant angleške vojaške akademije. Odstavljeni sultan je ostanek življenja preživel v prestižnem londonskem hotelu. Sultanat Oman je danes bogata in moderna država, obenem pa strogo ohranja tradicionalne islamske vrednote. Ker so zaloge nafte, na katerih temelji nagli ekonomski razvoj dežele, omejene, Oman počasi odpira vrata tudi turizmu. Za bogate goste gradijo najprestižnejše hotele. Sultan Quaboos bin Saïd je po svetu znan kot ljubitelj narave, omanska vlada pa velja za eno najbolj ohranjanju narave naklonjenih na svetu.

Oman sem obiskal dvakrat. Prvo, jamarsko odpravo Društva za raziskovanje jam Ljubljana, smo opravili oktobra in novembra leta 1997. Čeprav kraško podzemlje z jamskim življenjem še zdaleč ni tako bogato kot v naših jamah, smo odkrili nekaj za znanost novih vrst jamskih živali.

Večino časa smo sicer prebili v mračnem podzemlju, proste ure pa sem posvetil fotografiranju in opazovanju ptic, metuljev ter vsega drugega nadvse zanimivega v tej deželi. Že ob koncu prve odprave sem načrtoval vrnitev v Oman. Za to sem imel najmanj dva razloga. Pri raziskavah velike udornice Tawi Atayr s podzemeljsko reko sem odkril do tedaj neznano vrsto velikega pajkoščipalca (*Amblypygi*). Novo vrsto smo kasneje skupaj s profesorjem Petrom Wei-

goldtom iz Freiburške univerze opisali in poimenovali *Charinus dhofarensis*. Ker se profesor Weigoldt poleg taksonomije ukvarja tudi z etologijo teh živali, smo skupaj načrtovali in izpeljali še en obisk Omana v septembru in oktobru leta 2000.

Drugi razlog za ponovni obisk Omana je bil ornitološki. Med čakanjem kolegov jamarjev prve odprave pri plezanju v in iz udornice Tawi Atayr sem opazoval peščeno obarvane grilčke, ki sem jih določil za jemenske grilčke (*Serinus menachensis*). Vrsta je endemit jugozahodnega roba Arabskega polotoka in najbližja znana gnezdišča te vrste so bila v Republiki Jemen oddaljena vsaj 800 kilometrov. Grilčke sem opazoval celo pri obiskovanju gnezd v špranjah previsnih sten, vendar so bila vsa gnezda takrat že prazna. Izjemno odkritje sem sporočil tudi omanskim ornitologom, vendar mojega poročila Komisija za redkosti (Oman Bird Records Committee) sprva ni sprejela. Drugi naš obisk Omana smo zato terminsko načrtovali nekoliko prej. Tokrat sem si vzel dovolj časa in našel 10 gnezd z mladiči. Članek o potrditvi nove gnezdilke za Oman lahko preberete v naši reviji *Acrocephalus* 22 (104/105).

Sultanat Oman smiselno razdelimo v tri regije: gorati sever in gorati jug, vmes pa je 800 kilometrski pas puščavskega peska. Tu se križajo tri glavne zoogeografske regije. Na severu je močan vpliv indo-malajske favne, na jugu vpliv afrotropske, osrednji puščavski del pa ima izrazite palearktične elemente. Ne preseneča, da je bilo v Omanu doslej zabeleženih prek 500 vrst ptic. Tu lahko, presenetljivo, v času selitve opazujemo prek 200 vrst ptic, ki jih je moč srečati tudi v Sloveniji.

Zemljevid

Uporabljeno z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1-6: Sultan Quaboos bin Saïd je iz zaostale in zaprte dežele naredil moderno državo. Omanci veljajo za prijetne in gostoljubne ljudi, zadnje primerke antilope belega oriksa (*Oryx l. eucooryx*) so v Omanu z mednarodnim projektom rešili pred popolnim izumrtjem, peščena puščava, kadilo pridelujejo iz smole endemičnega drevesa vrste *Boswellia sacra*, bogato Arabsko morje je naplavilo mrtvega kita glavača (*Physeter catodon*)
foto: Slavko Polak

7: Za jug Arabskega polotoka je značilna dramatično gorata pokrajina.
foto: Slavko Polak

8: Rumenoriti bulbul (*Pycnonotus xanthopygus*) je v Omanu ena najpogostejših ptic pevk. foto: Slavko Polak

9: V južni provinci Dhofar živi endemičen južno arabski kupčar (*Oenanthe lugentoides*) foto: Slavko Polak

10: K vodi v oazi sredi puščave se vsakodnevno zgrinjajo jate stepskih kokošk (*Pterocles* sp.) foto: Slavko Polak

11: Rūpellov tkalec (*Ploceus galbula*) gradi mošnjasta gnezda, ki visijo z akacijevih dreves foto: Slavko Polak

Severni Oman

Značilnost severnega dela je močan vpliv vrst orientalskega in perzijskega porekla. Take vrste ptic, ki sem jih srečal v mestih severnega dela Omana, so domača vrana (*Corvus splendens*), indijska zlatovranka (*Coracias benghalensis*), žalostna majna (*Acridotheres tristis*), aleksandri (*Psittacula krameri*), smaragdni čebelarji (*Merops orientalis*) in razne vrste grlic. Med iskanjem jam v severnem gorovju Jabal Akhdar sem nekoliko razočaran ugotovil, da je sova, ki sem jo prepodil iz neke vrste brina, zgolj čuk (*Athene noctua*), podhujke, ki so v mraku obletavale naš šotor, pa so bile zgolj podhujke (*Caprimulgus europaeus*). Vtis je popravila jata egiptovskih jastrebov (*Neophron percnopterus*), potem pa še štirje golouhi jastrebi (*Torgos tracheliotos*), ki so krožili nad nami. Tu smo opazovali tudi arabske kotorne (*Alectoris melanocephala*) in raznovrstne kupčarje (*Oenanthe* sp.).

Osrednja puščava

Puščava Rub al Khali, ki ločuje sever in jug Omana, je na prvi pogled mrtva. Čeznjo vodi sodobna avtocesta. Prevoziti jo je mogoče v eni noči, če te ne ustavijo pogosti peščeni viharji. Spominjam se, da je v senci vsake zidane avtobusne postaje – utice, postavljene na kakih 20 kilometrov – sedel par puščavskih krokarjev (*Corvus ruficollis*), pri vročini 40°C, z odprtimi kljuni seveda. V redkih oazah in na bencinskih črpalkah so kar okoli avtomobilov tekali beločeli (*Eremopterix nigriceps*) in srpasti škrjanci (*Alaemon alaudipes*). Slednji bolj kot na škrjanca spominja na peščeno obarvano smrdokavro. Leta 2000 smo v puščavi doživeli fatamorgano – privid, ko v puščavi vidiš jezera vode. Bilo pa nam je sumljivo, ker smo ob cesti videli tudi bele štorikle (*Ciconia ciconia*). No, kasneje se je izkazalo, da je v puščavi po dolgih letih res padel dež in navidezna jezera so bila resnična. V njih je kar mrgolelo škrgonožnih rakov, katerih jajčeca so sposobna preživeti desetletja brez vode. Prijatelji mehaniki iz angleške vojaške baze so nas leta 1997 povabili na piknik v puščavi. Takrat smo res doživeli morje puščavskih sipin, ki so ponekod segale do 70 metrov

visoko. V kraju Fassad Sands je inženirjem pri vrtnanju za nafto namesto nafte pritekla slana voda. Dovolj, da je tu nastala oaza z datljevimi palmami. K vodi so se zgrinjale stoglave jate stepskih kokošk. Bile so plahe, a sem kljub temu določil vrsto pegaste stepske kokoške (*Pterocles senegallus*). V Omanu je sicer moč videti kar sedem vrst teh puščavskih ptic. V oazi sem srečal še belo pastirico (*Motacilla alba*), neko cipo (*Anthus* sp.) in neko trstnico (*Acrocephalus* sp.). Vsega se pač, kljub odličnemu priločniku, ni dalo določiti. Tu sem našel tudi kadaver rjaste kanje (*Buteo rufinus*), pod njim pa za dlan velikega škorpijona.

Južni Oman - Dhofar

Po celodnevni enolični puščavski vožnji vsakogar preseneti ozelenela pokrajina južne province Dhofar. Zaradi polnetnega monsuna se je tu ohranila savana s povsem afriškim priokusom. Svojčas so tu živeli noji, številne gazele pa so lovili gepardi. Danes so izumrli. Namesto gazel se tu pasejo številne pritlikave krave, koze in kamele. Kljub temu je divjine v gozdnatih suhih rečnih strugah še dovolj. Med nočnim potepanjem smo srečali južnoarabske volkove in v jami našli iztrebke južnoarabskega leoparda. Afriškega izvora so tudi kameleoni, imel pa sem tudi bližnje srečanje z arabsko kobro. Lokalno prebivalstvo pripada jemenski in ne omanski etnični skupini. Pastirji so pogosto oboroženi. Ljudje so prijazni in navezali smo prijateljske stike. Za evropskega ornitologa je to območje najzanimivejše. Številne vrste tu živečih ptic pripadajo afrotropski favni. Taki so zeleni golobi (*Treron waalia*), ki so se spreletavali v krošnjah fig. Pokrajini dajejo značilen videz številna mošnjasta gnezda rumenih Rūppellovih tkalcev (*Ploceus galbula*), ki vise iz akacijevih dreves. Ornitološka posebnost Dhofarja je smaragdno beloprsa mala kukavica (*Chrysococcyx caprius*), ki parazitira prav tkalce. Žal smo bili obkram prepoznani in kukavice so se že odselile. Kljub temu sem imel srečo, saj sem iz edinega tkalčevega gnezda, ki sem ga pregledal, potegnul že operjenega mladiča te vrste kukavice. Med raziskovanjem udornice Tawi Atayr sem našel perje pegaste sove (*Tyto alba*), ponoči pa sem slišal še oglašanje neke

12

13

15

16

druge sove. Šele kasneje sem pri gledanju dokumentarnega filma o afriških živalih spoznal, da sem slišal petje v Omanu nad vse redkega afriškega skovika (*Otus senegalensis*). Prav tako afriški gnezdič teh krajev je čudoviti sivoglavi gozdomec (*Halcyon leucocephala*). Najglasnejša ptica udornice Tawi Atayr, kar v arabščini pomeni vodnjak ptic, je bil skorcu podoben izraelski rdečeperutec (*Onychognathus tristramii*), ki tu gnezdi v velikih kolonijah. Poleg jemenskih grilčkov sem v udornici Tawi Atayr našel še gnezda afriških skalnih lastovk (*Ptyonoprogne fuligula*), afriškega srebrnokljunčka (*Euodice cantans*) in »dhofarskega« hudournika (*Apus* sp.). Ornitologi si še danes prizadevajo, da bi razvozlati vrstno pripadnost teh hudournikov, ki so, kot kaže, za znanost še neopisana vrsta. Endemični škrjanci vrste pojoči škrlec (*Mirafra cantillans*) na dhofarskih travnikih dosegajo prav neverjetne gostote, njihova razširjenost pa je enaka razširjenosti jemenskih grilčkov. Povsod pogosti so tu rumenoriti bulbuli (*Pycnonotus xanthopygos*) in sivi cmokači (*Cercomela melanura*). Opazoval sem še nekaj izvorno afriških vrst ptic pevk, ki v Omanu živijo le v provinci Dhofar. To so srakoperjev sorodnik čagra (*Tchagra senegala*), abesinski medoses (*Nectarinia habessinica*), beloprsi očalar (*Zosterops abyssinica*) in progastoglavi strnad (*Emberiza tahapisi*). Puščavskega krokarja tu nadomešča kratkorepi krokar (*Corvus rhipidurus*). Med najbolj nenavadne »afriške« ptice, ki sem jih imel moč opazovati v Dhofarju, sodi nedvomno afriški rajski muhar (*Terpsiphona viridis*) z dolgimi belimi repnimi peresi. Po ostenjih suhih vadijev lahko naletimo na pečinolazce. To so svizcem podobne živali, ki pa so dejansko še najbolj sorodne slonom. Pečinolazci so glavni plen črnega kafrskega (*Aquila verreauxii*) in kraguljega orla (*Hieraetus fasciatus*). Oba tu gnezdit.

Obale

Sultanat Oman obliva toplo in izjemno bogato Arabsko morje – del Indijskega oceana. Obala, ki jo sestavljajo nepregledne peščene in kamnite plaže ter strmi klifi, je dolga kar 1700 kilometrov. Zaradi nizke poseljenosti je

večinoma ohranjena. Ocenjujejo, da se tod pozimi zadržuje od 300.000 do 500.000 selečih se in prezimujočih vodnih ptic, ki pripadajo prek 100 različnim vrstam. Tu prezimuje prek 80 % svetovne populacije čadastega galeba (*Larus hemprichii*) in prek 50 % tenkokljunega prodnika (*Calidris tenuirostris*), progastorepega kljunača (*Limosa lapponica*) ter kričave čigre (*Sterna sandvicensis*).

Vrste, ki tod prezimujejo ali se selijo v mednarodno pomembnem številu, sta mongolski (*Charadrius mongolus*) in beločeli deževnik (*Charadrius alexandrinus*), spremenljivi (*Calidris alpina*) in mali prodnik (*Calidris minuta*), rdečenoči martinec (*Tringa totanus*), obalna čaplja (*Egretta gularis*), školjkarica (*Haematopus ostralegus*), ribji (*Larus ichthyaetus*) in zalivski galeb (*Larus genei*), kaspijska (*Sterna caspia*) in čopasta čigra (*Sterna bergii*) in še bi lahko naštevali. Omeniti velja tudi številna brakična ustja običajno suhih rečnih strug, tako imenovane »khawrs«. Množice ptic so tu nepregledne. Omanska vlada je večino za ptice najpomembnejših območij tudi zavarovala kot ptičje rezervate. V spomin so se mi najbolj vtisnili plamenci (*Phoenicopterus ruber*) in velike jate plevic (*Plegadis falcinellus*), drugič v življenju pa sem tu spet srečal citronasto pastirico (*Motacilla citreola*). V veliki meri še povsem neraziskani morski klifi in otoki so gnezdišča številnih morskih ptic. Priznati pa moram, da se vodnim pticam nisem utegnil posvetiti, saj je bilo vsega drugega dovolj. K sreči sem imel s seboj plavuti in masko. Z obale ponekod dobesedno stopiš v plitve koralne grebene. Živopisana raznovrstnost koralnih rib, ogromnih napihovalk, balester, muren in plavanje z delfini je preseгло moja pričakovanja in domišljijo.

Z nekajdnevnim poporočnim poležavanjem na neobljudenih peščenih plažah v objemu južnega toplega morja, sva z ženo Laro tako zaključila moj drugi obisk te eksotične dežele. ●

12: V gnezdih tkalcev parazitira beloprsa mala kukavica (*Chrysococcyx caprius*). Na sliki je mladič, ki sem ga potegnil iz gnezda Rūpelovega tkalca. foto: Slavko Polak

13: Sivi cmokač (*Cercomela melanura*) v Dhofarju nadomešča našo šmarnico foto: Slavko Polak

14: Obale Omna so polne pobrežnikov, galebov in čiger. Temnejši galebi v ospredju so čadasti galebi (*Larus hemprichii*). foto: Slavko Polak

15: Ob primerni svetlobi samček abesinskega medosesa (*Nectarinia habessinica*) kar zažari v mavričnih barvah foto: Slavko Polak

16: Brakičnim vodam rečnih estuarijev dajejo svojevrsten pečat plamenci (*Phoenicopterus ruber*). foto: Slavko Polak